

MÄNNISKORÄTTSCENTRET

Verksamhetsberättelse 2019:

Främjande och uppföljning av
äldre personers rättigheter

Främjande och uppföljning av äldre personers rättigheter

1. Intressegruppsarbete med medborgarsamhället och myndigheterna

Vid Människorättscentret inleddes ett systematiskt arbete för att främja äldre personers rättigheter våren 2019. Riksdagen beviljade extra resurser för uppgiften, med hjälp av vilka två sakkunniga kunde rekryteras till Människorättscentret för att främja äldres rättigheter.

Arbetet för att främja äldre personers rättigheter inleddes genom att skapa nätverk med äldre och aktörer som arbetar med deras rättigheter och samtidigt kartlägga hur de äldres rättigheter tillgodoses. Människorättscentret träffade representanter för äldreorganisationer, regionförvaltningsverken och Valvira samt forskare och andra experter. Dessutom samarbetade Människorättscentret med sakkunniga från riksdagens justitieombudsmans kansli.

Människorättscentrets representanter träffade bland annat ledningen och experter vid Äldreinstitutet, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry, Centralförbundet för de gamlas väl, Minnesförbundet, Suvanto rf, Hjärtförbundet och Närståendevårdarnas förbund. Under mötena med äldreorganisationerna gick man

Målen för arbetet för att främja äldre personers rättigheter 2019 var:

- stärka det rättsbaserade perspektivet bland annat inom äldreomsorgen
- påverka värderingar och attityder
- påverka kunskapen om äldre personers rättigheter samt
- påverka kvaliteten på lagberedningen i anslutning till äldre personers rättigheter och innehållet i lagar/rekommendationer.

igenom organisationernas verksamhetssätt och samarbetsmöjligheter och kartlade problempunkterna avseende tillgodoseendet av äldre personers rättigheter. I diskussionerna lyfte man fram bland annat negativa attityder gentemot äldre, de äldres ekonomiska problem, tillräckliga och lämpliga tjänster samt de utmaningar som digitaliseringen medför.

Möten hölls dessutom bland annat med representanter för Tammerfors universitet, Jyväskylän universitet, Helsingfors universitet, Synskadades förbund, Institutet för välfärdsrätt, THL samt Valvira och regionförvaltningsverken. Kontakten med olika aktörer fortsatte i olika nätverk och arbetsgrupper, såsom:

- nätverket av experter på åldersrätt VAASI
- riksdagens IKÄ-nätverk
- i samarbete med THL och tillsynsmyndigheterna i arbetet med att förnya enkäten om läget inom äldreomsorgen
- olika samarbetsformer med regionförvaltningsverken och Valvira
- I beredningen av ett program för trygg ålderdom som koordineras av THL och
- CoE/AgeCare-delegationen.

Förutom i inhemska nätverk har Människorättscentret diskuterat främjandet av äldre personers rättigheter på internationell nivå, särskilt med ENNHRI, GANHRI och Age Europe.

2. Utbildningar och evenemang

Människorättscentret ordnade ett seminarium om äldre personers rättigheter i auditoriet i Lilla parlamentet den 10 oktober 2019. På seminariet behandlades situationen för äldre i Finland särskilt ur ett juridiskt perspektiv. Seminariet var populärt och samlade 155 deltagare. Under seminariet berättade forskare, myndigheter och andra experter om äldre personers rättigheter ur äldreomsorgens perspektiv och å andra sidan ur självbestämmanderättens och delaktighetens perspektiv.¹

Den 19 november 2019 ordnade Människorättscentret tillsammans med Institutet för hälsa och välfärd (THL), SHM och Kommunförbundet en utbildning om organisering och upphandling av äldreomsorg.² Syftet med evenemanget

1 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/tietoa-meista/tilaisuudet/2019-tilaisuuksia/vanhustenoikeudet/>

2 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/tietoa-meista/tilaisuudet/2019-tilaisuuksia/vanhuspalvelujen-jarjestaminen/>

var att behandla lagstiftningen om tjänster för äldre och äldre personers rättigheter parallellt samt upphandlingslagens krav och möjligheter. Antalet deltagare var 140.

Människorättscentrets sakkunniga beträffande äldre personers rättigheter höll inlägg om äldre personers rättigheter vid olika evenemang, såsom:

- Mötet för SOSTE:s VAHVA-nätverk den 9 oktober 2019
- minneskonferensen den 13 november 2019
- Regionförvaltningsverkens och Valviras arbetsmöte den 14 november 2019 och
- Regionförvaltningsverkens och Valviras utbildningsrunda om tjänster för äldre i Enare den 2 oktober 2019, Helsingfors den 23 oktober 2019, Kajana den 6 november 2019 och Åbo den 20 november 2019.

3. Övrig kommunikation och påverkan

I oktober gav Människorättscentret ut en publikation om äldres rättigheter samt viktiga internationella konventioner och nationell lagstiftning³, som ingående granskar människorättskonventioner och andra instrument med avseende på de äldres rättigheter. Dessutom behandlar publikationen Finlands grundlag och annan nationell lagstiftning ur de äldres synvinkel. Människorättscentret lät översätta publikationen *Shifting perceptions: towards a rights-based approach to ageing*⁴ av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) till finska (*Ajattelutavan muutos – kohti oikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa ikääntymiseen*). I publikationen granskas åldersdiskrimineringens inverkan på individen, den sociala gruppen och samhället.

På Människorättscentrets webbplats skapades en undersida om äldre personers rättigheter.⁵ På webbplatsen finns koncis information om äldre personers rättigheter, Människorättscentrets publikationer om äldre samt aktuella nyheter om Människorättscentrets verksamhet i anslutning till äldre personers rättigheter.

Under samernas språkvecka 21–27.10.2019 publicerades artiklar på Människorättscentrets webbplats om situationen för äldre samer och samernas språkliga rättigheter på enaresamiska, nordsamiska och skoltsamiska.⁶ Artiklarna och översättningarna gjordes i samarbete med Sametinget. Bildserierna i anslutning till texten beställdes av fotografen Hanna-Kaisa Hämäläinen.

3 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/julkaisut2/ihmisoikeuskeskuksen-selvitykset/>

4 <https://ihmisoikeuskeskus-fi-bin.directo.fi/@Bin/dc5f13e2d52111d6445d6431341c78bf/1582288089/application/pdf/8774455/Ajattelutavan%20muutos%20FRA.pdf>

5 <https://www.manniskorattsentret.fi/aldre-personers-rattigheter/>

6 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/vanhusten-oikeudet/ikaantyneet-saamelaiset/>

Bilderna av äldre samer anknyter till en mer omfattande beställning av bildserier, vars syfte var att presentera olika äldre personer. Bilderna användes mångsidigt i kommunikationen till exempel på Twitter, på webbplatsen och i presentationer vid olika evenemang. Man lät också göra en separat presentation av bildserien, som visades på seminariet om äldre personers rättigheter och på utbildningen om ordnande och upphandling av äldreomsorg.

Människorättscentrets sakkunniga skrev en artikel om äldres självbestämmanderätt i tidningen *Vanhustyö*, som ges ut av Centralförbundet för de gamlas väl. Artikeln publicerades också på webbplatsen för Centralförbundet för de gamlas väl och på Människorättscentrets webbplats. Dessutom förmedlades information om artikeln på Twitter samt i STT:s nyhetstjänst.⁷

Uppföljningen av målen för främjande av äldre personers rättigheter, vilka ingår i regeringsprogrammet, var också en central del av påverkansarbetet under 2019. För uppföljningen gjorde Människorättscentret en sammanställning av alla mål som gäller äldre och valde

bland dem de projekt som är mest centrala för centret. Under 2019 avancerade arbetet för målen i regeringsprogrammet inte så mycket, utan bestod närmast av beredning av genomförandet.

Två yttranden om äldre personers rättigheter lämnades också. I oktober lämnades ett yttrande till social- och hälsovårdsministeriet om utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om ändringen av 15 och 20 § i lagen om social- och hälsovårdstjänster för äldre samt om den temporära ändringen av 20 § i samma lag. Yttrandet behandlade personaldimensioneringen för dygnetruntvård av äldre. Ett yttrande lämnades till FN:s ständiga arbetsgrupp för de äldres rättigheter (Open-Ended Working Group on Ageing) inför arbetsgruppens elfte sammanträde i april 2020. För yttrandet begärdes synpunkter på situationen i Finland bland annat gällande äldre personers rätt till arbete, tillgodoseendet av äldres rättigheter och äldres sociala trygghet.⁸

7 <https://www.sttinfo.fi/tiedote/vanhuksen-itsema-araamisoikeus?publisherId=64021107&releaseId=69869553>

8 <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/julkaisut2/lausuntoja-ja-kannanottoja/>

4. Företagsansvar och företag inom social- och hälsovårdsbranschen

Som en del av främjandet av äldre personers rättigheter började Människorättscentret kartlägga frågor om företagsansvaret inom social- och hälsovården. I juni träffade Människorättscentret representanter för företagsansvarsnätverket FIBS rf och HALI rf, som fungerar som intresseorganisation för privata företag och organisationer inom välfärdsbranschen. Mötet var en inledning på Människorättscentrets eventuella fortsatta verksamhet inom fältet för företagsansvar.

Människorättscentret deltog i FN:s årliga *Business and Human Rights Forum* i Genève 25-27.11.2019 och i företagsansvarsevenemanget *Business and Human Rights: Towards a Common Agenda for Action*, som ordnades i Bryssel den 2 december 2019 under Finlands EU-ordförandeskap. På evenemangen gavs en aktuell översikt över företagsansvarsfrågor och kontakter skapades med centrala aktörer både internationellt och mellan finländska aktörer. Dessutom blev Människorättscentret medlem i Företagsansvarsnätverket FIBS rf hösten 2019.

Människorättscentret stödde utredningen *Words to Deeds* av FIAN Consulting Oy och 3bility Consulting om genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter i 50 av Finlands största börsföretag.⁹ Utredningen publicerades i november. Enligt utredningen har 94 procent av de granskade företagen åtminstone på allmän nivå förbundit sig att respektera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet. Ändå uppgav endast 20 procent av företagen att de systematiskt bedömer riskerna och konsekvenserna för de mänskliga rättigheterna. Största delen av de utvärderade företagen har fortfarande inga tydliga processer för att bedöma riskerna och konsekvenserna för de mänskliga rättigheterna.

⁹ <https://www.ihmisoikeuskeskus.fi/?x5822114=8444188>

Människorättscentret

Människorättscentret främjar och följer upp tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt utvecklar samarbetet mellan olika aktörer inom fältet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Dess behörighet omfattar även privata aktörer, såsom företagsverksamhet. Människorättsdelegationen främjar informationsutbytet mellan olika aktörer och behandlar långtgående och principiellt betydelsefulla frågor kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Människorättscentret och dess människorättsdelegation bildar tillsammans med riksdagens justitieombudsman Finlands nationella människorättsinstitution.

Människorättscentrets lagstadgade uppgift är:

- främja informationsförmedling, utbildning, fostran och forskning om de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- göra utredningar om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- ta initiativ och ge utlåtanden för att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt
- främja, skydda och övervaka genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

00102 Eduskunta, Helsinki
www.ihmisoikeuskeskus.fi

00102 Riksdagen, Helsingfors
www.manniskorattscentret.fi

Bilder: Hanna-Kaisa Hämläinen

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

© Människorättscentret
2020 Helsingfors